

Opis źródła:

Pamiętniki chłopów wydane zostały w 1935 r. i były rezultatem konkursu ogłoszonego w 1933 r. przez Instytut Gospodarstwa Społecznego. Zawarte w tym zbiorze wspomnienia poruszają wiele istotnych kwestii związanych bezpośrednio z życiem na polskiej wsi. Chłopi, jak zostało zaznaczone we wstępie do zbioru, dowiadywali się o konkursie różnymi drogami: z gazet, od sąsiadów oraz przez organy różnych związków młodzieżowych. W zbiorze znajduje się 51 wspomnień ludzi żyjących na terenie całej, ówczesnej II Rzeczypospolitej. Niżej prezentowany tekst źródłowy jest fragmentem pamiętnika chłopca z województwa kieleckiego, który opisuje sytuację w jego miejscowości w okolicach Opatowa na przełomie XIX i XX wieku. Wspomina o biedzie, o ciężkiej pracy, jakiej musiał się podejmować wraz z żoną oraz o konieczności emigracji zarobkowej do Stanów Zjednoczonych.

Miejsce i data wydania:

Warszawa 1935 r.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Źródła dostępne w wersji papierowej: *Pamiętniki Chłopów*, Warszawa 1935. Wersję cyfrową odnaleźć można:

<https://pbc.gda.pl/dlibra/doccontent?id=65800>

Tekst źródła (fragment):

Miałem wtedy 21-szy rok. Stałem na losy do wojska. Dziwnym trafem nie odebrano mnie chociaż byłem zdatny i dostałem kategorię A. Wydali mi „czerwony bilet”, który prawdopodobnie miał oznaczać nad ilość, czyli za dużo, więcej nie potrzebowali. Było to pod zaborem rosyjskim. Wtedy już liczyłem się za dojrzałego i postanowiłem się ożenić, założyć rodzinę i wspólnie się dorabiać. Tak też zrobiłem. Razem z żoną nie mieszkaliśmy z początku bo nie było gdzie. Budynków nie mieliśmy. Pozostaliśmy przy rodzicach. Ja nadal zarabiałem z butów, a żona zarabiała na robieniu płótna, przędła kądziel, trzymała dla siebie, trzymała dla siebie świnie i co się zarobiło to grosz był nasz wspólny. [...] Jakoś w tym czasie najwięcej ożywił się ruch emigracyjny do Ameryki, tak że niektórzy jeździli po dwa i trzy razy rocznie. Gdy kto przyjechał, przywoził po kilkaset dolarów i kupował 7-8 morgów ziemi. [...] Do Ameryki dostać się było łatwo. Kupić trza było „siwkartę” i paszport, być zdrowym na ciele i silnym. Dokumenty kosztowały mnie 130 rubli. Jechałem do Ameryki z myślą o dużym zarobku by móc kupić za nie ziemi parę mórg i budynki postawić.

Słowniczek pojęć

Siwkarta – nazwa zaczerpnięta od niemieckiego Schiffskarte, co oznacza, po prostu, bilet okrętowy

Emigracja do Ameryki – Łącznie w latach 1820 – 1914 do USA wyemigrowało 2,3 mln Polaków. Emigrację zarobkową tworzyli głównie niewykwalifikowani robotnicy i małorolni chłopci.

Instytut Gospodarstwa Społecznego – placówka naukowo – społeczna powstała w okresie międzywojnia, zajmująca się początkowo politologią, później zaś innymi zagadnieniami, takimi jak przeludnienie wsi czy warunki bytu ludności.

Uwłaszczenie Chłopów – nadanie chłopom prawa własności do posiadanej przez nich ziemi. Więcej:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Uw%C5%82aszczenie_ch%C5%82op%C3%B3w_na_ziemiach_polskich

Pytania do uczniów szkoły średniej:

1. Wymień jedno ważne wydarzenie z okresu końca XIX i początku XX, które miało istotny wpływ na Polskę pod zaborami i Polaków. Wyjaśnij, dlaczego.
2. Jak, na podstawie tekstu źródłowego i wiedzy własnej, wyglądało życie chłopów na wsi powłaszczeniowej? Czy uwłaszczenie chłopów wpłynęło pozytywnie czy negatywnie na ich życie codzienne? Czy się trudnili chłopci, aby zarobić jakiegokolwiek pieniędzy?
3. W jakim celu wybierano się do Stanów Zjednoczonych? Jaki stosunek do wyjazdu za ocean miał autor wspomnień?
4. Czy emigracja zarobkowa była zjawiskiem pozytywnym czy negatywnym dla rozwoju polskiej wsi?

Wskazówki:

Należy zwrócić uwagę na to, że koniec XIX wieku i początek XX obfitowały w wiele wydarzeń, związanych nie tylko z polityką czy wojną, ale również, a może przede wszystkim, z rozwojem nauki, technologii oraz gospodarki.

Uwłaszczenie, w teorii, miało oddać chłopom ziemię na własność, jednak nie w każdym przypadku wyglądało to tak dobrze. Często chłopci mając ziemię, nie mieli środków na opłaty. Uwłaszczenie natomiast zostało ogłoszone przez cara dość szybko, aby zapobiec przyłączeniu się chłopów do powstania styczniowego.

W związku z problemami zarobkowymi, chłopci małorolni musieli chwytać się każdej innej możliwości, jak na przykład wyjazd do Stanów Zjednoczonych, gdzie można było zarobić dość duże pieniądze, które z kolei mogły pozwolić na zakup większej ilości ziemi.

Najważniejsze czury:

1861 – 1864 – proces uwłaszczania chłopów

1865 – ogłoszono amnestię dla więźniów politycznych

1882 – oddanie do użytku w Krakowie tramwaju

1887 – 1889 – na łamach Kuriera Codziennego wydano „Lalkę” Bolesława Prusa

1905 – Henryk Sienkiewicz otrzymał Nagrodę Nobla za „Quo Vadis”

Literatura pomocnicza:

Leszczyński A., *Ludowa historia Polski*, Warszawa 2020.

Rauszer M., *Bękarty pańszczyzny. Historia buntów chłopskich*, Warszawa 2020.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Łukasz Wołczyk